

Tim Harford: Jak číst čísla. Deset pravidel pro orientaci ve statistikách

Z anglického originálu *How to Make the World Add Up. Ten Rules for Thinking Differently About Numbers* přeložil Jan Kalandra.

Praha: Dokořán s.r.o. / Argo, 2022, 246 stran.

Vydání první, formát 165 × 240 mm, tuhá vázaná vazba, černobílý výtisk.

ISBN: 978-80-7675-056-2 (Dokořán).

ISBN: 978-80-257-3831-3 (Argo).

Cena: 399 Kč.

Autor referované knihy Tim Harford (*1973) je významnou osobností na poli britských médií. Náleží k velmi váženým. Znájí ho britští čtenáři, posluchači BBC i diváci britské televize. Je čestným členem Královské statistické společnosti, nositelem řady prestižních ocenění. V roce 2019 mu byl za zásluhy o zvyšování povědomí o ekonomii dokonce udělen Řád britského impéria. K jeho velmi úspěšným knihám o ekonomii a statistice náleží *The Undercover Economist* (Důvtipný zákazník – česky vyšel již v roce 2008), *Adapt, Why Success Always Starts with Failure* (Adaptujte se. Proč úspěchu vždy předchází nezdary, česky již v roce 2013).

Obsah referované knihy tvoří deset kapitol. Jsou uvedeny po úvodu Prolhaná statistika (2 s.) v tomto pořadí: 1. Nahlídněte do své duše (20 s.), 2. Zamyslete se nad svou zkušeností (14 s.), 3. Pozor na předčasnou enumeraci (14 s.), 4. Poodstupte si a pokochejte se výhledem (12 s.), 5. Zjistěte si souvislosti (12 s.), 6. Ptejte se, na koho se zapomnělo (22 s.), 7. Žádejte transparentnost, když počítač odmítá spolupracovat (24 s.), 8. Statistické podloží není samozřejmost (20 s.), 9. Nezapomínejte, že i dezinformace mohou být krásné (20 s.). Tato kapitola je jediná, v níž je pět ilustrací, a za ní následuje 10. Udržujte si otevřenou mysl (18 s.), Zlaté pravidlo: Zajímejte se (10 s.). Další částí monografie je poděkování (asi padesáti lidem) a poznámky. Textovou část knihy zakončuje dvousloupcový rejstřík přiměřeného rozsahu.

Nevím, kdy vznikla první statistika. Ale vím, že první statistiky byly přijímány s určitou mírou rozpaků. Okřídlená fráze, že „statisticky je možné prokázat cokoli“, nebyla rozhodně tím nejlepším doporučením. Teprve později si (velmi těžce) získávaly i uznání, prestiž a potřebu. Určitě je používaly pojišťovny. Ale k uznání, že nám statistiky mohou pomoci pochopit svět, vedla dlouhá cesta. Staly se nástrojem, který nám dovoluje najít mnohdy jedinou správnou cestu. Kvalitní statistické údaje mohou

pro nás znamenat totéž, co znamená pro hvězdáře dalekohled nebo pro bakteriologa mikroskop. Vždyť to byly statistiky, které jednoznačně prokázaly, že kouření je významný rizikový faktor bronchogenního karcinomu, že obezita a nadváha jsou rizikovými faktory ischemické choroby srdeční a obliterující choroby dolních končetin. A současnost? Všichni vyznáváme medicínu založenou na důkazech (evidence based medicine, EBM) a řídíme se jí, a (ne)uvědomujeme si, že tyto důkazy se opírají o kvalitní statistiky. To, co kdysi lékaři jen tušili, povýšila statistika na vědecká fakta. Ale ani nyní to nemají statistiky (a statistikové) příliš lehké. Ne, že by se naši lékaři domnívali, že všechny statistiky lžou, ale když se v nich mají dobrat pravdy, často netuší, jak je číst. Statistický cynismus („přece nevěříte tomu, co říkají statistikové“?) ale není jen smutný, ale v 21. století doslova tragický. Vzpomeňme na nedávnou pandemii koronaviru-19. Řada lékařů se podivovala, že v řídící celostátní skupině byl statistik.

Tato kniha má daleko širší dopad, nebyla napsána pro kardiology, dokonce ani ne pro medicínu, i když se jako příklady úspěšných statistik používají situace z medicíny (kouření, koronavirus). Ale některé požadavky na dobrou statistiku a její interpretaci jsou nadoborové.

Komu knihu doporučit?

Tentokrát je to velmi jednoduché: všem lékařům, protože medicína založená na důkazech se opírá o statistické údaje. A statistiky, podobně jako medicíny, jsou pouze dvě: ta dobrá a ta špatná. Tato kniha vám může pomoci k správné interpretaci statistických dat.

Prof. MUDr. Jan Petrášek, DrSc.,
III. interní klinika, 1. lékařská fakulta Univerzity
Karlový a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze,
e-mail: petrjanv@email.cz